

Marta Popławska

Państwowa Szkoła Wyższa im Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

Nauczanie literatury amerykańskiej na kierunkach neofilologicznych – cele, wyzwania, możliwości

Literatura amerykańska jest przedmiotem, który tradycyjnie włączony jest w program studiów filologii angielskiej, jednak ze względu na zmieniające się realia, także te związane z tworzeniem nowych sylabusów dla studiów licencjackich i magisterskich, kadra dydaktyczna musi stawić czoła nowym wyzwaniom w pracy ze studentami. Należy ponownie rozważyć rolę literatury w kształceniu neofilologicznym i zastanowić się nad wprowadzeniem zmian mających na celu przystosowanie zarówno programu nauczania jak i metod pracy do coraz to nowych wymagań świata współczesnego. Poniższy artykuł jest próbą omówienia niektórych aspektów związanych z pracą ze studentami neofilologii na zajęciach literatury amerykańskiej. Po pierwsze omówione zostaną cele jakie powinny być realizowane w ramach zajęć z literatury amerykańskiej. Po drugie przedstawione zostaną problemy i dylematy jakie towarzyszą nauczaniu tego przedmiotu, a także przykładowe rozwiązania, a więc różnorodne metody pracy oraz narzędzia motywujące studentów. W ostatniej części pracy zaprezentowane zostaną wyniki ankiety przeprowadzonej wśród studentów III roku filologii angielskiej PSW w Białej Podlaskiej, której celem było zbadanie jak studenci postrzegają zajęcia z literatury amerykańskiej na tle swoich doświadczeń jako studentów neofilologii.

1. Wstęp

Literatura amerykańska jest przedmiotem, który tradycyjnie włączony jest w program studiów filologii angielskiej. Należy ona do grupy treści kierunkowych i jest przedmiotem obowiązkowym prowadzonym najczęściej na trzecim roku studiów licencjackich. W związku ze zmieniającymi się realiami, także tymi związanymi z nauczaniem na poziomie studiów wyższych, na które wpływ mają takie aspekty naszego życia jak rozwój technologiczno-naukowy, przemiany społeczne czy ekonomiczne, kadra dydaktyczna musi stawić czoła nowym wyzwaniom w metodyce pracy ze studentami. Literatura amerykańska jest jednym z tych przedmiotów, który stymuluje nauczycieli akademickich do ponownego rozważenia roli literatury w kształceniu neofilologicznym i wprowadzenia zmian mających na celu przystosowanie zarówno programu nauczania jak i rozwiązań praktycznych do coraz to nowych wymagań świata współczesnego. Niniejszy artykuł koncentruje się wokół tych problemów i jest próbą omówienia kilku istotnych kwestii związanych z pracą ze studentami neofilologii na zajęciach poświęconych literaturze amerykańskiej. Po pierwsze, omówione zostaną cele jakie powinny być realizowane w ramach zajęć z literatury amerykańskiej. Po drugie, przedstawione zosta-

ną niektóre problemy i dylematy, jakie towarzyszą nauczaniu tego przedmiotu, a także przykładowe rozwiązania, a więc różnorodne metody pracy oraz narzędzia motywujące studentów. W ostatniej części pracy zaprezentowane zostaną wyniki ankiety przeprowadzonej wśród studentów III roku filologii angielskiej, której celem było zbadanie jak studenci postrzegają zajęcia z literatury amerykańskiej na tle swoich doświadczeń jako studentów neofilologii.

2. Cele nauczania literatury amerykańskiej

Literatura amerykańska należy do grupy przedmiotów rozwijających wiedzę kulturowo-historyczno-literacką obszarów anglojęzycznych, które to przedmioty tradycyjnie już stanowią ważny komponent w nauczaniu filologicznym (Aleksandrowicz-Pędich, 2003: 11). Zatem zasadniczym celem nauczania literatury amerykańskiej na filologii angielskiej wydaje się być rozwijanie wiedzy o literaturze i kulturze amerykańskiej. Cel ten realizowany jest poprzez zapoznanie studentów z głównymi trendami w rozwoju literatury amerykańskiej, z twórcami reprezentującymi dany trend i ich twórczością, a także omówienie historycznych, kulturowych i społecznych uwarunkowań poszczególnych okresów literackich.

Jednak oprócz wyposażenia studentów w wybrane aspekty wiedzy o literaturze amerykańskiej, zadaniem nauczyciela akademickiego jest również rozwijanie praktycznych umiejętności związanych zarówno z samym językiem, jak i analizą literacką. Po pierwsze, ćwiczenia z literatury amerykańskiej to zajęcia, których podstawą jest praca z językiem, a więc studenci otrzymują szansę doskonalenia znajomości języka angielskiego poprzez stosowanie różnorodnych strategii czytania, udział w dyskusjach na forum grupy oraz reagowanie na przeczytany tekst literacki w formie pisemnej od sporządzania notatek, poprzez eseje literackie, aż do dzienników czytelnika, w których czytający wyrażają swoje opinie na temat omawianych utworów. W ten sposób studenci mogą wykorzystać zajęcia z literatury do przygotowania się do przyszłego zawodu nauczyciela lub tłumacza. Po drugie, zajęcia z literatury dają niepowtarzalną możliwość rozwijania umiejętności interpretacji tekstu literackiego, merytorycznej dyskusji na tematy literackie, samodzielnej analizy utworów, a więc przede wszystkim ćwiczą umiejętność krytycznego myślenia, która powinna być podstawową umiejętnością wykształconego filologa (Reichl, 2009: 288). Trudno się nie zgodzić ze stwierdzeniem, że „czytanie utworów literackich wymaga myślenia i wyciągania wniosków, pokazuje różne logiki, sprzyja rozwojowi intelektualnemu i moralnemu. Student powinien dowiedzieć się, że tekst jest pewną prowokacją czy też intelektualnym wyzwaniem, czyli nauczyć się niedowierzania wobec powierzchownych odczuć” (Aleksandrowicz-Pędich, 2003: 137).

Kolejnym ważnym celem nauczania literatury amerykańskiej jest rozwijanie tzw. kompetencji społecznych (Chmielecka, 2010: 32). Dzięki tym zajęciom student powinien doceniać rolę literatury jako ważnej części dziedzictwa kulturowego danego kraju lub narodu, a więc rozumieć znaczenie, jakie literatura narodowa odgrywa w budowaniu tożsamości kulturowej, społecznej i moralnej danego kraju. Poza tym, nauczanie literatury amerykańskiej daje studentom szansę na obcowanie z kulturą odmienną od ich własnej. To z kolei rozwija u nich wrażliwość, tolerancję i szacunek w stosunku

do tzw. „innego.” Kształtowanie kompetencji międzykulturowych, czyli promowanie postaw otwartości, rozwijanie umiejętności akceptowania wielokulturowości oraz rozumienia innej kultury, w tym wypadku amerykańskiej, ma szczególne znaczenie w czasach, w których ta kultura dominuje, a Stany Zjednoczone odgrywają kluczową rolę na arenie międzynarodowej (Aleksandrowicz-Pędich, 2003: 66). Nie sposób pominąć roli literatury amerykańskiej w rozwijaniu osobowości studentów poprzez motywowanie do ciągłego poszerzania wiedzy, nie tylko literackiej, rozwijania postaw samodzielności, autonomii i odpowiedzialności za własny rozwój intelektualny, oraz rozbudzania potrzeby czytelnictwa i uczestnictwa w życiu kulturalnym.

3. Dobór kanonu lektur: problemy i rozwiązania

Wobec tak dużej ilości postawionych celów ważne jest zastanowienie się nad możliwymi problemami i wyzwaniem wynikającymi z pewnych ograniczeń, a także rozważenie ewentualnych rozwiązań. Pierwszym i jednym z poważniejszych problemów jest ograniczona liczba godzin przeznaczona na kurs literatury amerykańskiej na studiach filologicznych. Liczba ta, w zależności od uczelni waha się od 90 do 30 godzin lekcyjnych (Aleksandrowicz-Pędich, 2003: 49). O ile 90-godzinny kurs nie powinien stwarzać większych problemów z doбором nauczanych treści, to kurs 30-godzinny jest ogromnym wyzwaniem zarówno dla nauczyciela jak i studentów. Tak ograniczona liczba godzin zmusza do przyjęcia jednej z dwóch możliwych postaw, a mianowicie pracy z mniejszą ilością lektur bądź też mniej wnikliwej analizy większej ilości lektur. Każda z tych postaw ma swoje wady, jak i zalety. Jeśli zdecydujemy się na ograniczenie liczby lektur, nie przedstawimy w całości ani historii literatury amerykańskiej ani ogromu osiągnięć jej twórców, za to damy studentom szansę bliskiego kontaktu z tekstem, umożliwiając dogłębną analizę pod kątem literackim i językowym. Z kolei druga z proponowanych postaw zakłada zapoznanie studenta z wszystkimi epokami literackimi i ich najważniejszymi twórcami kosztem bardzo szybkiego tempa pracy i bardziej pobieżnej analizy danych utworów. Właściwie nie sposób określić, które rozwiązanie jest lepsze, ale biorąc pod uwagę znaczenie umiejętności praktycznych oraz kompetencji społecznych dla przyszłego rozwoju studenta należałoby zastanowić się nad pierwszą koncepcją, która zdecydowanie pomoże studentom docenić rolę literatury jako ważnej części dziedzictwa kulturowego danego kraju oraz ułatwi rozwijanie postaw samodzielności i autonomii.

Problem ograniczenia czasowego kursu wiąże się nieodłącznie z problemem doboru lektur. Nauczyciel staje przed dylematem: czy postawić na kanon lektur czy też zdecydować się na autorski ich dobór. Z jednej strony, w kontekście studiów licencjackich, gdzie kurs literatury amerykańskiej jest swego rodzaju wprowadzeniem, świetnie sprawdza się wykorzystanie kanonu lektur, co daje studentom dobre podstawy. Z drugiej strony, jak stwierdza Lucyna Aleksandrowicz-Pędich, „każda lista lektur staje się dla studenta kanonem. Jej prezentowaniu powinna towarzyszyć refleksja nad tym, czym jest kanon. Nie istnieje jeden powszechnie akceptowany spis dzieł wielkich ustalony przez niepodważalne autorytety. Każdy kanon jest sporządzony przez kogoś, dla jakiegoś celu” (2003: 138). Ważne jest zatem, aby nauczyciel określił, które z postawionych celów są nadrzędne i dobrał lektury pod tym kątem. Odejdźcie od historyczno-literackiego podejścia w na-

uczaniu literatury amerykańskiej daje studentom szansę spojrzenia na literaturę z różnych perspektyw, niekoniecznie tych najbardziej oczywistych (np. literatura wszelkich grup etnicznych, mniejszościowych). W takim wypadku, można uzupełnić wiedzę studenta za pomocą wykładu, który porządkuje wiedzę, przedstawia chronologiczny rozwój literatury i sugeruje pewien kanon. Wykład, o ile nie jest nadużywany, może doskonale sprawdzić się przy małej liczbie godzin, gdyż w stosunkowo krótkim czasie nauczyciel jest w stanie przekazać dużo informacji. Jednak, aby spełnić swe zadanie, nauczyciel musi pamiętać, że „dobry wykład powinien zawierać element prowokacji intelektualnej. Nie można podawać tylko wiedzy do uwierzenia i zapamiętania. Obowiązkiem wykładowcy jest wyjść poza obiektywną prezentację materiału” (Aleksandrowicz-Pędich, 2003: 135). Ponadto dobrym wyjściem w tej sytuacji wydaje się być dodatkowa lista lektur nieobowiązkowych. W ten sposób można zainspirować studentów do dalszego rozwoju i samodzielnej pracy (Aleksandrowicz-Pędich, 2003: 138).

Dobierając lektury ważne jest także, aby wziąć pod uwagę poziom językowy studentów. Jest to bowiem kolejny problem wymagający od nauczyciela pewnej elastyczności w podejściu do nauczanego przedmiotu. Jednym z rozwiązań, choć dość kontrowersyjnym, jest rekomendowanie części lektur w języku angielskim, a innych – tych trudniejszych – w tłumaczeniu (Aleksandrowicz-Pędich, 2003: 126). Podstawową wadą tego rozwiązania jest jednak brak możliwości pracy z tekstem oryginalnym, a więc mniejszy kontakt z językiem, a także dylemat w jakim języku prowadzić zajęcia. Innym wyjściem jest uzupełnienie listy lektur pozycjami z literatury popularnej, a więc często tej łatwiejszej w odbiorze, lub nawet młodzieżowej, z której – tak naprawdę – wielu studentów jeszcze nie wyrosło. To rozwiązanie może okazać się przydatne w ich przyszłej pracy nauczyciela, gdyż daje im możliwość włączenia elementów literatury pięknej do zajęć języka obcego (Reichl, 2009: 200).

4. Urozmaicenie form pracy na zajęciach – ułatwienie recepcji dzieła literackiego

Kolejnym wyzwaniem wymagającym od nauczyciela zastanowienia się nad formą prowadzonego kursu jest spadek zainteresowania czytaniem wśród Polaków, w tym młodzieży i studentów, o czym informują badania poświęcone społecznemu zasięgowi książki regularnie przeprowadzane przez Bibliotekę Narodową (Wolff). Bez względu na to, jakie są powody niskiego czytelnictwa, zadaniem nauczyciela literatury amerykańskiej jest odpowiednie motywowanie studentów. Nie chodzi zatem tylko o to, aby student przyswoił sobie pewną wiedzę, ale również, lub przede wszystkim, aby rozwinął wrażliwość na tekst pisany i poczuł potrzebę obcowania z literaturą piękną. Przyczynić się do tego może urozmaicenie metod nauczania literatury, co jednocześnie wspomogłoby proces kształcenia studentów jako przyszłych nauczycieli (Reichl, 2009: 200). Kluczem do sukcesu może okazać się odpowiednie rozpoczęcie kursu. Na pierwszych zajęciach warto skłonić studentów do refleksji nad znaczeniem i rolą literatury, do zastanowienia się jakie korzyści może przynieść odpowiednia lektura, czy istnieje jeden sposób czytania i interpretowania utworów literackich, a także zachęcić studentów do podzielenia się swoimi czytelniczymi doświadczeniami. Susanne Reichl w swojej pracy pod tytułem „Cognitive principles, critical practice: Reading literature at university”

podkreśla szczególne znaczenie ćwiczeń metakognitywnych w kursach literatury. Sugeruje ona, że należy przedstawić studentom model czytania, a więc pewien graficzny schemat opisujący funkcjonowanie procesu czytania, po to, aby czynność ta stała się procesem bardziej przejrzystym (Reichl, 2009: 212). Dalej twierdzi ona, iż należy rozwijać świadomość studentów, że ich rola jako czytelników nie jest bierna i mają oni wpływ na to jakie znaczenie nadadzą tekstowi literackiemu, co w konsekwencji może dać studentom poczucie wiary we własne możliwości poznawcze i pozytywnie wpłynąć na ich motywację (Reichl, 2009: 224).

Urozmaicenie metod nauczania może przyczynić się także do ułatwienia studentom odbioru tekstu literackiego. Po pierwsze, należy zastanowić się nad wykorzystaniem strategii przygotowujących czytającego do jego zadania (ang. *pre-reading strategies*), tj. wszelkich technik wprowadzających do lektury i aktywujących wiedzę studenta przydatną lub wręcz niezbędną do zrozumienia utworu. W tym wypadku świetnie sprawdzają się wszelkie materiały dodatkowe, fotografie, ryciny, ilustracje, fragmenty programów telewizyjnych bądź radiowych, wycinki z gazet. Za przykład może posłużyć lektura „The Awakening” Kate Chopin, w tematykę której można wprowadzić studentów poprzez fragmenty autentycznego poradnika dla kobiet pochodzącego z XIX wieku wraz z wizerunkami kobiet prezentujących modę tamtych czasów (Culley, 1994: 122). Krótka lektura owego poradnika pomaga zrozumieć rolę i pozycję kobiet końca XIX wieku, a więc przybliży studenta do tematyki powieści, a dodatkowo w naturalny sposób rozbudza ciekawość i zachęca do lektury.

Ułatwić recepcję tekstu mogą także tzw. pytania do samodzielnego studiowania (ang. *self-study questions*), czyli pytania do tekstu, które student otrzymuje przed lekturą utworu literackiego. Mogą one nie tylko wzbudzić zainteresowanie tekstem, ale przede wszystkim nadają czytaniu pewien określony cel, co jest szczególnie przydatne w przypadku studentów, dla których czytanie jest nie tyle przyjemnością, co zadaniem do wykonania. Pytania do samodzielnego studiowania sprawdzają się zwłaszcza przy dłuższych i bardziej skomplikowanych lekturach typu „The Adventures of Huckleberry Finn” Marka Twaina, gdyż pomagają utrzymać lepsze tempo pracy na zajęciach. Ciekawą techniką ułatwiającą studentom rozumienie tekstu jest rozrysowanie sytuacji bądź elementów książkowego świata za pomocą uproszczonego szkicu/schematu na kartce papieru lub tablicy (ang. *sketching*). W ten sposób studenci dosłownie „widzą” relacje między bohaterami lub ciąg zdarzeń powieści, a nauczyciel ma szansę zweryfikować ich zrozumienie (Reichl, 2009: 282).

Kolejną metodą jest prowadzenie tzw. portfolio czytelniczego, w którym studenci wyrażają swoje opinie na temat przeczytanego dzieła w formie pisemnej, mogą także zapisać ciekawy cytat wraz ze swoim komentarzem, a nawet kilka trudniejszych wyrażań językowych. Ważne jest, aby nauczyciel regularnie czytał dzienniki studentów i zachęcał do opisywania nie tylko przeczytanych lektur obowiązkowych, ale także tych wybieranych samodzielnie i czytanych przez studentów w wolnym czasie. Prowadzenie dziennika jest jedną z metod promujących rozwój osobisty studentów, gdyż stawia na indywidualny odbiór tekstu i samodzielną interpretację, a nie „odkrywanie” z góry ustalonych znaczeń (Sroka, 2011: 222). Bardziej nowoczesną wersją dziennika jest prowadzenie czytelniczego bloga internetowego. Ten sposób aktywności może okazać się

atrakcyjnym rozwiązaniem dla pokolenia studentów mocno już osadzonego w wirtualnym świecie. Ogólnie rzecz biorąc, metoda ta ma jedną zasadniczą zaletę z punktu widzenia nauczyciela, albowiem jest to narzędzie motywujące do czytania znacznie bardziej efektywne niż np. testy z treści, które wydają się być dość odtwórcze i zachęcają do czytania gotowych streszczeń, a nie całych utworów.

Praca ze studentami na zajęciach może także przybierać różne formy w zależności od omawianego tekstu. Podstawową formą pracy słusznie wydaje się być dyskusja dająca studentom szansę wypowiedzenia się, skontrastowania swoich opinii z opiniami innych studentów, a także dająca możliwość rozwijania umiejętności językowych. Ważne jest zatem, aby aktywny udział w dyskusjach na forum grupy był doceniony i odpowiednio oceniony przez nauczyciela. Dyskusja nie jest jednak jedyną formą pracy nad tekstem na zajęciach literatury. Ciekawą, choć czasochłonną techniką jest ustna interpretacja wybranych fragmentów tekstu literackiego (ang. *readers' theatre*). Najlepszym sposobem jest podzielenie studentów na kilkuosobowe grupy (w zależności od potrzeb tekstu), których zadaniem będzie aktorskie odczytanie danej sceny z podziałem na role, z możliwością wprowadzania do tekstu pewnych zmian, jak skracanie czy dodawanie objaśnień. Metoda ta sprawdza się dobrze w prozie lub dramacie, a kluczem do sukcesu jest dobranie odpowiednich fragmentów, a więc tych mających szczególne znaczenie dla akcji utworu. Za przykład może posłużyć „The Great Gatsby” F.S. Fitzgeralda, w której to powieści można znaleźć co najmniej cztery sceny z udziałem głównych bohaterów wspaniale ilustrujące najważniejsze problemy poruszone przez autora tj. materializm głównych bohaterów, brak prawdziwych relacji i sensu w ich życiu, brak odpowiedzialności za własne czyny, a także hedonistyczne podejście do życia i ogólny rozkład społeczeństwa amerykańskiego lat dwudziestych XX wieku (załącznik 1).

W ramach zajęć literatury warto jest także wykorzystać ogólnie dostępne media, m.in. film. Wspólne oglądanie adaptacji filmowych lektur zdecydowanie urozmaica zajęcia a także wyzwala ciekawość i poszerza horyzonty. Studenci mają szansę na porównanie i skontrastowanie oryginału z adaptacją, mogą ocenić wybory dokonane zarówno przez autora jak i reżysera co do przedstawienia poszczególnych bohaterów czy wątków, lub spróbować określić emocje czy reakcje wywołane przez dane dzieło sztuki. To z kolei znakomicie rozwija ich zdolności krytycznego myślenia czy podejmowania autonomicznych decyzji. Przy mocno ograniczonej liczbie godzin przeznaczonych na kurs literatury pokazy filmowe są doskonałym pomysłem na dodatkowe spotkania pozalekcyjne np. klubu dyskusyjnego lub studenckiego koła naukowego. To oczywiście wiąże się z dodatkowym czasem poświęcanym na przedmiot zarówno ze strony studentów jak i nauczyciela, ale jak stwierdza Kelly Gallagher w swojej pracy pt. „Jak zachęcać do czytania,” jeśli chcemy rozbudzać motywacje studentów do poszerzania wiedzy musimy sami dawać dobry przykład i wykazać się zarówno motywacją jak i inicjatywą (2007: 21). Takie dodatkowe zajęcia mogą stać się znakomitą okazją do mniej formalnej interakcji między studentami a nauczycielem, bez oceniania i presji z tym związanej. W takich warunkach zdecydowanie łatwiej rozbudzać pasję do czytania i rozwijać potrzebę uczestnictwa w życiu kulturalnym.

5. Badanie ankietowe

Widząc konieczność systematycznego wprowadzania zmian i dostosowania zajęć z literatury amerykańskiej do wymagań współczesnego szkolnictwa wyższego, autorka zdecydowała się przeprowadzić badanie ankietowe, bardzo pomocne w zrozumieniu potrzeb studentów w zakresie nauczanego przedmiotu.

5.1 Cel badania

Opisane poniżej badanie zostało przeprowadzone w celu uzyskania informacji jak studenci postrzegają zajęcia z literatury amerykańskiej na tle swoich doświadczeń jako studentów neofilologii. Autorka badania pytała zarówno o oczekiwania studentów względem wyżej wymienionego przedmiotu, jak i jego rolę w nauczaniu filologicznym.

5.2 Badana grupa i przebieg badania

W anonimowym badaniu wzięło udział 38 studentów trzeciego roku filologii angielskiej Państwowej Szkoły Wyższej w Białej Podlaskiej. Wszyscy biorący udział w badaniu byli studentami studiów stacjonarnych. Ankieta została przeprowadzona w czerwcu 2012 roku po zakończeniu kursu Literatura USA w wymiarze 30 godzin.

5.3 Narzędzie badawcze

Narzędziem badawczym użytym w niniejszej pracy był kwestionariusz, który opierał się głównie na pytaniach otwartych zachęcających studentów do pogłębionych odpowiedzi (załącznik 2). W pytaniu pierwszym studenci mieli za zadanie ocenić zakończony właśnie kurs literatury, biorąc pod uwagę takie aspekty jak: metody pracy, dobór lektur, sposób oceny oraz wymiar godzin. Kolejne dwa pytania ankiety skupiły się na celach, jakie powinny być realizowane w ramach zajęć z literatury amerykańskiej, a dotyczyły one niektórych z tzw. kompetencji społecznych określonych w Krajowych Ramach Kwalifikacji dla obszaru nauk humanistycznych (Chmielecka, 2010: 32). Ostatnie pytanie ankiety dotyczyło znaczenia nauczania literatury amerykańskiej na kierunku filologia angielska.

5.4 Analiza i interpretacja materiału

Pytanie 1. Większość studentów oceniła kończące się właśnie zajęcia z literatury amerykańskiej pozytywnie; studentom podobały się zastosowane metody pracy, nie mieli większych zastrzeżeń co do doboru lektur czy sposobu oceny. Jedynie trzy osoby zauważyły, że program powinien obejmować większą liczbę lektur literatury współczesnej, a sześć osób stwierdziło, że kolokwia były trudne, a oceny raczej surowe. Te dość jednolite odpowiedzi mogą niestety wskazywać na fakt, że literatura USA jest studentom w dużej mierze obca i nie mają oni konkretnych oczekiwań względem tego przedmiotu. Opinie były bardziej zróżnicowane jeśli chodzi o wymiar godzin. Co ciekawe, aż 13 studentów (co stanowiło 34,2 % grupy badanych) stwierdziło, że kurs powinien obejmować większą ilość godzin ćwiczeń, gdyż pozwoliłoby to na bardziej dogłębną analizę utworów, jak również dałoby możliwość omówienia większej ilości lektur. Takie podejście nie wydaje się zaskakiwać, gdyż wymiar 30 godzin zajęć wymusza bardziej pobieżną analizę dzieł literackich i skrócenie listy lektur do absolutnego minimum, co z kolei utrudnia naukę studentom poprzez zwiększenie tempa pracy i kumulacji dużej ilości materiału.

Pytanie 2, 3. Zdecydowana większość studentów uznała, że zajęcia z literatury amerykańskiej mają wpływ na rozwijanie kompetencji społecznych. Podczas gdy 92,1% badanych stwierdziło, że dzięki tym zajęciom mają świadomość roli literatury jako dziedzictwa kulturowego kraju/narodu i chcą samodzielnie poszerzać wiedzę literacką, 81,5% przyznało, że zajęcia mają pozytywny wpływ na rozwijanie wrażliwości, tolerancji i szacunku wobec drugiego człowieka w celu unikania stereotypów i uprzedzeń, w szczególności w kontekstach interkulturowych. Duża grupa badanych (76,3%) uznała, że zajęcia pomogły im w rozwijaniu świadomości potrzeby uczestnictwa w życiu kulturalnym i zachęciły do korzystania z różnych mediów i różnych jego form. Wśród opinii studentów pojawiło się następujące stwierdzenie: „Sądzę, że zajęcia z literatury amerykańskiej mogą pomóc studentom w rozwijaniu wymienionych kompetencji pod warunkiem, że na wcześniejszych etapach edukacji wykształcili oni pewien rodzaj wrażliwości na utwory literackie. Jeśli natomiast student nie lubi czytać, ani podejmować dialogu z tekstami kultury na inne sposoby, będzie traktował te zajęcia jak zbędne.” Jednakże byli też studenci, którzy potwierdzili pozytywny wpływ zajęć z literatury amerykańskiej na ich postawę: „W przeszłości niezbyt chętnie sięgałam po literaturę, albo z braku czasu lub po prostu z lenistwa, jednak obecnie wierzę, że literatura jest podstawą dla każdego studenta, który chce zrozumieć dziedzictwo kulturowe,” a w rezultacie stwierdzali: „Chętnie sięgnę po dodatkowe materiały” lub „Dzięki tym zajęciom zamówiłem zbiór opowiadań Edgara Allana Poe.” Wydaje się zatem, że świadomość roli przedmiotów kulturowo-literackich na studiach filologicznych w kształtowaniu postaw wrażliwości i otwartości oraz w rozwijaniu potrzeby uczestnictwa w życiu kulturalnym jest wśród badanych studentów wysoka. Mimo to, wciąż ważna wydaje się potrzeba poruszania tematów różnorodności kulturowej i dyskusji o stereotypach czy uprzedzeniach, jak i podkreślenia roli literatury w rozwoju dorobku kulturowego danego kraju lub narodu.

Pytanie 4. Prawie wszyscy (36 osób, co stanowi 94,7% grupy) zgodzili się, że nauczanie literatury amerykańskiej rozwija wiedzę o literaturze i kulturze amerykańskiej. Co więcej, 60,5% studentów stwierdziło, że zajęcia te rozwijają umiejętności językowe, a 52,6%, że wpływają na ogólny rozwój intelektualny. Poza tym 47,3% studentów uznało, że przedmiot ten może pomóc w przygotowaniu do przyszłego zawodu nauczyciela bądź tłumacza. Wśród opinii studentów można było znaleźć następujące uzasadnienie: „Przede wszystkim mamy możliwość pracy z językiem. Osobiście uważam, że literatura i ‘czytanie’ jest kluczowe w rozwoju kompetencji językowych. Dodatkowo jest źródłem ciekawej wiedzy, poszerza horyzonty. Praca z tekstami jak i czytanie wzbogaca wiedzę o języku i okazuje się być przydatne zarówno w przygotowaniu do zawodu tłumacza jak i nauczyciela.” Inny student wyraził następującą opinię: „Jako tłumacze nie możemy liczyć na dobrze przełożony tekst bez wiedzy o kulturze, odniesieniach do literatury i sztuki, które to spotykamy na każdym kroku.” Wypowiedzi studentów w ramach ankiety pozwalają zauważyć, że wielu studentów postrzega zajęcia z literatury amerykańskiej nie tylko jako rozwijające wiedzę literacką, ale również jako dające możliwość pracy nad językiem. Stanowić to może pewną sugestią dla nauczyciela prowadzącego tego typu kurs akademicki, aby przywiązywał większą uwagę do wszelkich ćwiczeń rozwijających umiejętności językowe studentów i poprzez pracę nad dziełem literackim zachęcał studentów do rozwijania kompetencji językowych.

5. 5 Wnioski

Podsumowując wyniki ankiety można stwierdzić, że mimo iż studenci często narzekają na trudności związane z nauką takich przedmiotów jak literatura amerykańska, mają oni jednak świadomość ich znaczenia w rozwoju własnej wiedzy, kompetencji i umiejętności. Zebrane opinie zdają się potwierdzać słuszność nauczania przedmiotów literacko-kulturowych na studiach neofilologicznych, a zarazem pokazują, że nauczanie tych przedmiotów nie musi ograniczać się jedynie do przekazywania wiedzy o literaturze i kulturze danego kraju. Wydaje się zatem, że wśród studentów istnieje silna potrzeba przybliżania problematyki przedmiotu w sposób wieloaspektowy czy nawet interdyscyplinarny, łącząc na przykład dyskusję nad dziełem literackim z ćwiczeniami rozwijającymi kompetencje społeczne lub umiejętności językowe.

6. Podsumowanie

Biorąc pod uwagę przedstawione w niniejszym artykule problemy, a także próby ich rozwiązania, oraz opisane badanie ankietowe można pokusić się o pewne uogólnienie, że zadaniem nauczycieli akademickich na studiach neofilologicznych jest prowadzenie zajęć w taki sposób, aby studenci czuli potrzebę pogłębiania swojej wiedzy z danej dziedziny. W kontekście zajęć z literatury amerykańskiej niezwykle ważne wydaje się być stosowanie odpowiednich narzędzi motywujących, jak również różnorodnych metod pracy ułatwiających studentom odbiór i zrozumienie dzieł literackich. Co więcej, wpływająca z tego podejścia różnorodność pozwala na skuteczną współpracę ze studentami i rozwija nie tylko wiedzę przedmiotową, ale ma także wymiar bardziej praktyczny. Już samo zwrócenie uwagi studentów na możliwość pracy z językiem podczas takich zajęć, czy pokazanie bardziej twórczego charakteru czytania i rozumienia tekstów literackich, może mieć znaczący wpływ na sposób, w jaki studenci postrzegają nie tylko dane zajęcia, ale ogólnie literaturę czy nawet otaczającą ich rzeczywistość. To z kolei zwiększa szansę na rozbudzenie w nich pasji czytelniczych, rozwija krytyczne myślenie, wyobraźnię i wrażliwość oraz kształtuje studenta jako przyszłego nauczyciela czy tłumacza.

Załącznik 1

Przykładowe wykorzystanie techniki *readers' theatre* na zajęciach literatury amerykańskiej z użyciem powieści „The Great Gatsby” F. S. Fitzgeralda.

Sposób przeprowadzenia zajęć:

1. Zapoznanie studentów z techniką głośnego czytania fragmentów powieści z podziałem na role.
2. Podzielenie studentów na grupy i przydzielenie każdej grupie odpowiedniej sceny, np.
 - Scena pierwsza: kolacja w domu Toma i Daisy (rozdział 1, str. 14-24*), osoby występujące: Tom Buchanan, Daisy Buchanan, Nick Carraway, Jordan Baker.
 - Scena druga: relacja ze spotkania Daisy i Jay'a przed jego wyjazdem na wojnę (rozdział 4, str. 80-87*), osoby występujące: Jordan Baker, Daisy Buchanan, Nick Carraway.

- Scena trzecia: spotkanie Daisy i Jay'a w jego posiadłości (rozdział 5, str. 92-99*), osoby występujące: Daisy Buchanan, Jay Gatsby, Nick Carraway.
 - Scena czwarta: scena w hotelu (rozdział 7, str. 137-142*), osoby występujące: Tom Buchanan, Daisy Buchanan, Jay Gatsby, Nick Carraway, Jordan Baker.
3. Wyjaśnienie podstawowych zasad techniki *readers' theatre*:
 - Każda wybrana scena zawiera punkt kulminacyjny, a zadaniem studentów jest rozpoznanie tych fragmentów tekstu i odpowiednie wyeksponowanie podczas czytania.
 - Pracując nad interpretacją studenci muszą zdecydować, które dialogi, opisy czy komentarze narratora należy zostawić bez zmian, a które wymagają skrócenia czy też wyjaśnienia.
 - Jeśli pozwala na to czas, studenci powinni przygotować skrypt czytanego tekstu.
 - Dodatkowo, studenci mogą zastanowić się nad użyciem rekwizytów, gestów, lub efektów dźwiękowych (np. śmiech, kaszel, westchnięcie).
 - Odczyty powinny rozpoczynać się od wprowadzenia widowni w odpowiedni kontekst sceny czyli miejsce, czas akcji itp.
 4. Po przygotowaniu scen należy wygospodarować odpowiednią ilość czasu dla każdej grupy na publiczne odczytanie tekstu. Po odegraniu każdej ze scen należy poprosić widownię o komentarze dotyczące zarówno oceny danej interpretacji jak i samego tekstu oraz problemów w nim omawianych.

*F.S. Fitzgerald, *The Great Gatsby*, Penguin Books, London, 1994.

Załącznik 2

Formularz ankiety:

1. Jak oceniasz zajęcia z literatury amerykańskiej? Na ile zajęcia spełniły Twoje oczekiwania? Jeśli miałabyś/miałbyś możliwość wpływu na ich kształt, co byś w nich zmienił? Proszę wziąć pod uwagę następujące aspekty:
 - a. metody pracy
 - b. dobór lektur
 - c. sposób oceny
 - d. wymiar godzin
 - e. inne (np. wrażenia ogólne)
2. Czy uważasz, że zajęcia z literatury amerykańskiej mogą pomóc studentom osiągnąć następujące cele:
 - a. ukazanie literatury jako ważnej części spuścizny kulturowej danego kraju/narodu oraz motywowanie studentów do ciągłego poszerzania swojej wiedzy literackiej
 - b. rozwijanie wrażliwości, tolerancji i szacunku wobec drugiego człowieka w celu unikania stereotypów i uprzedzeń, w szczególności w kontekstach interkulturowych
 - c. rozwijanie świadomości potrzeby uczestnictwa w życiu kulturalnym, korzystając z różnych mediów i różnych jego form

3. Czy uważasz, że zajęcia z literatury amerykańskiej pomogły Ci w jakikolwiek sposób osiągnąć następujące cele:
 - a. masz świadomość roli literatury jako dziedzictwa kulturowego kraju/narodu i chcesz samodzielnie poszerzać wiedzę literacką
 - b. wykazujesz wrażliwość, tolerancję i szacunek wobec drugiego człowieka w celu unikania stereotypów i uprzedzeń, w szczególności w kontekstach interkulturowych
 - c. masz świadomość potrzeby uczestnictwa w życiu kulturalnym, korzystając z różnych mediów i różnych jego form
4. Jakie znaczenie ma Twoim zdaniem nauczanie literatury amerykańskiej na kierunku filologia angielska? (np. ogólny rozwój intelektualny, rozwijanie umiejętności językowych, rozwijanie wiedzy o literaturze i kulturze amerykańskiej, przygotowanie do zawodu nauczyciela/tłumacza, inne)

Literatura

- Aleksandrowicz-Pędich, L., 2003, *Literatura amerykańska w kształceniu nauczycieli języka angielskiego*, Trans Humana, Białystok.
- Chmielecka, E., (red.), 2010, *Autonomia programowa uczelni. Ramy kwalifikacji dla szkolenictwa wyższego*, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa.
- Culley, M., (red.), 2007, *The Awakening: an authoritative text, biographical and historical contexts, criticism*, W.W. Norton, New York.
- Gallagher, K., 2007, *Jak zachęcać do czytania: Minilekcje dla uczniów gimnazjum i liceum*, Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe, Gdańsk.
- Reichl, S., 2007, *Cognitive principles, critical practice: Reading literature at university*, Vienna University Press, Vienna.
- Sroka, M., 2011, Reading in the language classroom. A literature approach to content and language integrated learning, w: H. Komorowska (red.) *Issues in Promoting Multilingualism. Teaching – Learning – Assessment*, Foundation for the Development of the Education System, Warszawa, s. 213-232.
- Wolff, K., 2008, Wyniki badań Biblioteki Narodowej nad stanem czytelnictwa w Polsce <http://www.institutksiazki.pl> (03 wrzesień 2012).

(liczba znaków ze spacjami: 33328)